

Mehr Gazsi! (Tamás Gáspár Miklós: Törzsi fogalmak I-II.)

Gyerekek, magyarok, kik bíztatok bennem, tékozló fiúban, nem számítok arra, hogy megbocsáttok, rehabilitáltok és újratemettek. Azt kell ugyanis mondanom, Tamás Gáspár Miklós (ist ein) kvalitás. Ne kelljen meghalnia ahhoz, hogy észrevedd a filozófiai írásait. TGM minőség. Gazsi\$. Jelentős magyar gondolkodó. Tudom, hogy te nem így tudod, azért árultam el neked. Ha utálsz, ha gyűlölsz, ha félsz tőle, ha lesajnálsz, ha harcolsz ellene, mert idegen érdekeket szolgál, akkor sem árt, ha ezt tudod. Miért, te talán hibátlan vagy? De nem ennyire, értem. Na jó, legyen ez is egy különbség köztetek, de ne feledd az első kettőt, hogy ő szeretne levizsgáztatni téged, *te* viszont nem mernél nála levizsgázni. Ha mégis ezt a tételt húznád, akkor, figyelj, ezt kell mondani, és akkor átmentél: A mi Gázsink kimagaslóan művelt, tájékozott, eszes, szellemes, egyszerre mély és felszínes, laza és kőkemény, nagyszerű és egyszerű, durva és finom, zelóta és bohóc, a magyar politikai beszélők túlnyomó többsége egy év alatt összesen nem állít elő annyi érdekes *gondolatot*, mint az ő egy nagyobb ívű írása.

Másképp erőszakolja meg a figyelmedet, mint a fő műsorsávok sztárvendégei. És nem jó az egyhangúság.

És ez is külön értéke a mi Gázsinknak (baráti tanács: ha gázsizol, a fölényességnek még a látszatát is kerüld, a kettő együtt nem fog menni, válts inkább TGM-re). 'ugyanis nem egyhangúan jó. 'ugyanis, mint már próbáltál rá célozni, a fenti csodálatos képességei ellenére - de az is lehet, hogy folyamányaképpen - a legnagyobb baromságokat képes leírni, védhetetleneket és/vagy veszélyeseket, ellenséges attitűdök virális kódjait terjeszteni egyébként is kétségbeesett ressenterek között.

És ezzel újabb három jó tulajdonságához érkeztünk, egy, kialakult véleménye van a biológiai-katonai metaforák használatáról (melyet bármikor azonnal kész mozgósítani stb.), kettő, az állítólagos veszélyeket bátran vállalja, kettő és fél, az állítólagos baromságokra roppant kíváncsi, három, és nem fél, mert (úgy) tudja, ha nem is sebezhetetlen, ő a lepengébb vívó. A nemzet szellemi Kokója.

És amit a

"magyar" "politikai" "élet"

nem vett észre, megjelentek egybegyűjtve az általánosabb, nem (minden)napi politikai írásai, az utolsó 20 év termése, (politika)filozófia, eszme(történet), nemzet(ológia) ésígytovább, ilyesmi, két kötetben, *Törzsi fogalmak* címmel, Atlantisz, Bp. 1999, és hogy mennyire téved, aki Tamás publicisztikai felől próbálja elgondolni a jelen írásocska tárgyát képező esszéket, azt jól illusztrálja a könyv legutolsó mondata, a II. kötet hátlapján: "Az az álom, / amelyben a szabadság / a politika végét jelenti, / egy gyilkos álma." Tessék. Szólj, ha megvan. Na, egy csomó ilyesmi van a könyvben. Mondja, mondja. Több mint 800 oldal. De hát azt (még) a (rossz) publicisztikáiból is tudod, hogy retorikailag a legjobbak közt van, akik magyar nyelven írnak. Képzeld el azt a *mértékadó* újságíró vagy politikust vagy egyéb katonát, aki belenéz a könyvbe, na miket ír mámegeg ez a Gazsi, lapozgat, az arcát nézed.

Végül megenyhül tekintete: elhessegeti magától a futó szorongást. Beteszi a két kötetet a kosarába, és a pénztárhoz siet (valamit vegyen is, ha már évente egyszer beesik egy könyvesboltba). Majd az előszót elég lesz elolvasnia, hogy képben legyen, vagy legalábbis el tudja játszani.

Az lesz a második pofára esése. Rögtön a második oldalon ilyen kőkemény, fagyos mondatokon csikordul végig tekintete napipolitika-savasesőtől berozsdált ekéje: "Mint ismeretes, a modern filozófia az egyetemen kívül jött létre. Machiavelli, Descartes, Hobbes, Spinoza, Pascal, a francia *philosophe*-ok, Locke, Hume, Rousseau magánemberek voltak, az egyetemeken a klérus tanított skolasztikus szellemben (ez alól majd az akkor legliberálisabb állam, Poroszország jelentett kivételt). A modern filozófia a tizenhatodik századtól kialakuló, egyre féktelenebbül szabad, általános politikai-moralizáló pamflet- és esszéirodalom előterében képzelendő el." A politikus (sztáripporter stb.) zavartan elkapja tekintetét, lapoz. Találomra elindít egy másik gleccsert: "Filozófus volt Godwin? Filozófus volt Burke? Diderot? Schlegel? Azt hiszem, igen, bár válaszom természetesen nem elfogulatlan. [!] Valamennyivel elmélyültebb feleletet erre a filozófia hiányzó műfajelmélete adhatna, amely..." És szántja, szántja a mi emberünk a hófehér mezőt, de csak a zúzmarát sikerül felkaparnia róla. Úgyhogy abba is hagyja, ebbe ő nem szól bele.

- Ha a Gázsinak ez a hobbija. Mér, émmeg teniszezek.

Úgyhogy addig a részig már nem juthat el, amit viszont én eljuttatok hozzád, figyelj: "Mivel ma a szó komoly értelmében sem a *teodíceában*, sem a fölvilágosodásban (= a modern filozófiában) nem hisznek, az emberi szenvedést - *az egyetlen szóra érdemes beszéd tárgyat* - véletlennek, balesetnek tüntetik föl. (Kiemelés az [ún.] eredetiben. Tudom, hogy te is közbeszólnál, de inkább folytatom:) A radikális filozófia nem ezt mondja. Szerinte a gonosz, tehát

a szenvedés oka

a rossz társadalmi indítékokban, a dics-, bír-, kéj- és hatalomvágyban [hú, ba, így, együtt, ebben a négyben?] rejlik, az egyenlőtlenségtől [von] kifejlesztett kegyetlenségben [vagyis nem lehetnek egyenlően kegyetlenek. "Ha egy embert megölsz, gyilkos vagy; ha sok embert megölsz, hódító vagy; ha mindenkit megölsz, isten vagy." Tar Sándor vs. Horn Gyula vs. Sztálin], a szolgaságtól [noch íma] kifejlesztett konformizmusban és öncsalásban. [Tegye fel a kezét, aki konformista és öncsaló. Senki? Akkor a szolgák. Micsoda?] Csak az a kín szorul *teodíceára*, amely elkerülhetetlen. Ha fönnáll a jó társadalom mint második [azaz 2. - a szociális konstrukcionizmus gyenge változata - azaz Konzervatív] természet lehetősége, akkor a filozófusoknak van igazuk, nem a papoknak. [Kierkegaard(nak) nyilván ezért olyan jó.] Sem az eredendő bűnben, sem az emberi szabadságban (tehát a jó társadalomban) nem hinni: ez logikai lehetetlenség. De nem pszichológiai [mmm, a logikai univerzum körbefogja a pszichológiáit! mmm!] és politikai lehetetlenség, noha máskülönben *a világ vége*. A nihilizmus."

Ezt a 24. oldalról idéztem. Láthatod: ha kibírnám is, hogy ne kommentáljam, akkor se lenne helyem, hogy a terjedelmi korlátokhoz való simulékonyságom mértékével éppen megegyező mértékben lekerekítve a könyvben írottakat, szépen recenzáljam a *Törzsi fogalmak* I-II. írásait. (Szóval ez itt tényleg csak ilyen *élménybeszámoló*-részlet. A többi máshol.) Mindenesetre, ha nincs gondolatod, és egy idő után észreveszed, hogy ez zavar, akkor olvass bele. Tutkó tipp. Látod: az emberi szenvedés az egyetlen szóra érdemes beszéd tárgyat. Látod: beüti a kívánt betűket, fogja az egeret, drag, select, / for Italics. *Megjijedt, de azértse Delete*: "az egyetlen

szóra érdekes beszéd tárgy". Ti. "az emberi szenvedés". És hogy beszélj e tárgyról, nyilván nem kell hozzá elmenni Csádba, vagy belemenni a helyi söpredék nyilván nagyon is valóságos szenvedéseibe.

- Tsak annyi, honfi - mondja Tamás -, hogy megneveled és fölvilágítod polgártársid, s akkor mindenik a' szenvedők ügyéért szálland sikra a' politika helyi és magasb forumain, s a' haza fényre derül.

- De ha optimista vagy - mondja erre a lakosság -, nem a politikában reménykedsz. Merthogy pont a politikát ne gyilkosok álmodnák éjszakáról éjszakára? *Akkor a történelem tényleg humbug?*

- Hm. "Finomúl a kín", ahogy József Attila mondta - zárja le a vitát Moldoványi Ákos, ezzel is a békét védi. Vagy Havas Henrik, attól függ. Erős Antónia viszont tök mást mondana. Úgyhogy tényleg finomúl.

De a lakosság (ie. az elnyomott osztályok, a túlnyomó többség, a szavazók, az utca embere, Józsi néni, a polgárok, a démosz etc.) egyetemes politikagyűlöletének (perverz imádatának stb.) szükségtelen reflektálnia olyasmikre, hogy az "emberi" történelem során a politika csak betegségekhez és az éhhalálhoz mérhető mennyiségű embert gyilkolt, mint ahogy arra is, hogy (lakossági szóhasználattal élve) "a politikusok" - elvileg hivatásos szenvedésselhárító zsoldoshadsereg - még arra sem veszik a fáradságot, hogy hátat fordítsanak annak, hogy mindennap _____ ember hal éhen a világon. (Feladat: írd be a helyes számot!) Az egyik időben, a másik térben van távol, a lakosság viszont ragaszkodik a saját problémáihoz, amik mai napság - Tamásnak, a Transzcendencia Lovásának igaza van - alapvetően *anyagi* természetűek. De hiába nem reflektáltak, ugyanis - csaknem tökéletes nyelvi kompetenciával bíró honpolgárok - pontosan tudják, mit *jelent* a politika a (nyelvi) gyakorlatban. "Állami" vagy "párt"-tolvajok vagy -rablók. Ilyesmi. "Én nem szeretem a politikát", "*azok* ott fön, a politikusok úgyis azt csinálnak, amit akarnak", "*mind* a saját pecsenyéjét sütögeti", "*mocskos rablóbanda*, az ember mindennap csak azt hallja, hogy hol *ez* kapott 700 milliós tiszteletdíjat, hol *amaz* 100 milliós végkielégítést, mikor kirúgják, hol *emez* megy egyfolytában Thaiföldre kurvázni másfél millió forintos repülőjegyekkel, én meg végigdolgoztam az életemet, azt' nézd

meg, mim van, semmim" stb. Tamás szabad függő összefoglalásában: "Az állam metafora, amely az Urak erős csoportjai által szabályozott uralmat takar, az intézmények okirattal ellátott bűnszövetkezetek (*gangs with chartes*)." Itt persze muszáj tisztázni legalább egy dolgot. Tamás nem a populista (lakossági) osztályelméletben gondolkodik. Másfelől klasszikus racionalista, vagyis hisz a kritikailag kezelt fogalom dogmatikus igényében. Ebből következőleg a normatív nyelvtisztító szerepét egyébként is hévvel, átéléssel és hitelesen alakító Tamás számára evidens, hogy nem szabad a politika fogalmát átengedni a lakossági használatnak, mert éppen e jelentés *torzulás* akadályozza meg eleve számára, hogy a politikát ne az egyéni boldogulás legarcátlanabb eszköz- és intézményrendszereként, hanem a közösség közösen megteremtendő

szabadsága egyetlen lehetőségeként

értse, hogy legyen ereje (hatalma? jesszus!) szembeállni a "kegyetlen" "dics-, bír-, kéj- és hatalomvágy" minden eszközt szentesítő céljainak világ-összeesküvésével.

Hú. Most készültem éppen neki a megsemmisítő cáfolatnak, de közben rájöttem, hogy Tamásnak igaza van. Mármost ebben, hogy tényleg nincs más esélyünk, mint a "politika" szó köznyelvi értelmének megváltoztatása. Ami biztos: ennek keresztülvitelét a politikusok elvileg pillanatokon belül meg tudnák csinálni, mindössze csak erkölcsösebbnek és filozofikusabbnak kellene lenniük, de maguktól sosem lesznek azok. A lakosság ezt pontosan tudja, és ezért veti meg őket.

- A csúcsértekezletről visszafelé a repülőn megkérdezem Francois Mitterrand-t, mi szerinte a politikus legfontosabb tulajdonsága. Azt válaszolja, "Szeretném azt mondani, hogy az őszinteség. De valójában a közöny" - M. J. Attali, 1993, verbatim. Idézi R. Cottrell, *The Spectator*, 22 v 1993. ' ilyen, ha őszinte.

A magyar lakosság - ezt most nem neked mondom, mert te tudod - azért nem hisz a politikában, mert nincs beleszólása. A "politika" szó köznyelvi értelmének megváltoztatásával kapcsolatos megátalkodottsága viszont abból a titkos tudásából származik, hogy ha ő odafönn lenne, ő is ugyanazt csinálná, amit azok odafönn.

Ha viszont én lennék politikafilozófus, akkor (a "szociális demagógia", "anarchia" stb. testvérét) a populizmust a nép ajkán forgó retorémaként érteném, és az egyik definitív kiindulópontom lenne: az igazi demokrata az, aki a legszéleskörűbb populizmusokat komolyan veszi, és szellemükben cselekszik. Nem pedig aki elmagyarázza a populusnak, hogy mekkora kibaszott nagyot téved. Mindig. Mert máskülönben hogy lehet jó demokrata, akinek az étrendbeli változatosságot évtizedek óta a parizer és a kenőmájás váltogatása biztosítja, és ő ezt tűri. Az ilyen lúzerek persze miért is ugassanak bele bármibe. És cserébe még azt se hagyod, hogy "a multik" hatalmáról vagy a "közbeszerzés" nevű intézményről azt gondolja, ami nagyjából. "Mi sem halottabb ma, mint a radikális kritikai marxizmus" - mondja Tamás. Ez valószínű, noha a kizsákmányolás bizonyos formái soha nem voltak ilyen mérvűek, mint ma. A nyugati világ gazdagságának döntő része származik az ezerféléképp és ezerrel kihasznált szegényebb országbeliek munkájából. És Fukuyama után sincsenek többé osztályok, úgy látszik. Az csak az ezerfejű démosz kollektív hallucinációja, hogy ma (például) Magyarországon a döntéshozók korporatív rendje olyan gazdasági és morális kiváltságokkal bír, ami a társadalmi igazságosság bármely újkori fogalmát sérti. A populizmus a lakosság osztályharcának egyetlen fegyvere. A köntörfalakon kívüliek így mondják.

Tamás azért nem reflektál erre a problémára, mert a Tamás-féle konzervativizmus a magasan kulturált és/vagy gazdag arisztokratáé, aki irtózik a csőcselékől (a lakosság zömétől), izzadtak, odvas a foguk, tolakszanak, tahók, műszálás a zoknijuk - ezért áld minden intézményt, amely lefoglalja őket. A szerencsésen kompromittálódott osztályelméletek helyett Tamás inkább a kapitalista ideológia kiskátéjának első pontját ismételve, ami úgy hangzik, hogy a kapitalista modernizáció mindenki számára üdvös fejlődése - éppen e fejlődéstörténet tanúsága szerint - szükségképpen együtt jár a társadalmi egyenlőtlenségek és igazságtalanságok elvi legitimálásával. Gyakorlatilag politikai védelmével. Elhiszed, hogy elhiszi a szabadságretorikáját, végül is tényleg a leggazdagabb országok a legszabadabbak.

De ne vesszünk el a részletekben. Tamásnak közismerten sok korszaka volt. Ez nagyon jót tett neki, de mindig is

sokoldalú volt

Meg kényszeresen konfrontatív. Ebben például csak egy korszaka van. Felhelyezi a vitriolpatront arany töltőtollába, és nyomja a nyájas olvasónak, intravénásan.

A tökéletes társalgópártner személyesen. Emelkedettségre és megrendülésre hajlamos lelkének férfiasan palástolt rokokója az eleganciát egy kicsit széles mozdulatokkal prezentálja, de ez udvariasság részéről, másrésztől pedig a veleszületett felvilágosító-népművelő furor: ha szebben csinálná, nem vennéd észre. Tanulság: az igazi élvezetekhez egy kicsit többet kéne olvasnod, béjb.

Naiv és ravasz. Primkó és szofisztikált.

Védtelen.

Stratégikus. Az őszinte pillanatait megbánja.

Stendhalt olvas (!) és sír.

Rajongó. Fantasztá. Ideáljai egy 8-11 éves kamaszfiúéi.

Aztán az a másvalami, ami a *Levél a töprengőhöz*, mely témájában és stílusában is kicsit eltér a többi írástól. Nagyon hullámzó színvonalú, de mindenképp olvasd el. Egy kicsit megint olyan descartes-osan "érvel", csillogó és kétbalkezes, de nagyon ütős kis részek vannak benne. Több részből áll, a legjobbakba nem megyek bele, igazság, szex, irónia (kevés). Elkezd leírni az ellenérveidet. Aztán megint hiszti. De van benne pl. egy Kafka-olvasónapló, a maga módján az is szép. Kafka mint teológus. Készülj. Kicsit emlékeztet a Bölcsességgyár\$ nevű szoftver stílusára. "A gonosz tud a jóról, de a jó a gonoszról nem." Ha megfordítod az alanyokat (megfordítás, tükör, visszafelé beszélés stb., vigyázz), akkor egy kicsit érdekesebb a mondat. És rögtön az előző mondat után: "Csak a gonosznak van önismerete." Ismerd meg önmagad.

És aztán Mikuláskor, '17-ben: "A gonosz a jó csillagos égboltja." És erre Gazsi begyűjtja a rakétákat: "A jó épp azért jó, mert nincs vonatkozása az emberi >>életvilágra>életvilág nézvé/ híradót, de a többi olvasó hogyhogy nem érzékeli, amit Tamás most oly érzékletesen el fog neki mondani? Aztán már nem csodálkozol: "Nézzük azonban először is azt, mit jelent *valójában* a megváltás vagy a[z] üdvösség

fogalma" (kiem. tőlem). Mert tudod, nemcsak hogy tényleg *meg* fogja most mondani, hanem a végén *ő* fog vádolni *téged* azzal, hogy *csak játszol*.

"A transzcendenciával szemben tanúsított, kétségbeesett ellenállás - végső soron ez a huszadik századi gondolat." Amelynek Richard Rortytól Slobodan Milosevicig, a csecsen gerillától Derridáig sokféle szereplője van, közös jellemzőjük, hogy *valójában* nem tudják, mit cselekszenek. Ti. transzcendencia-ellenes relativisták. (Leírom neked még egyszer: "Bocsáss meg nekik, *mert* nem tudják, mit cselekszenek", kiemelés tőlem, azaz a megbocsátás előfeltétele jó és rossz [gonosz] nemtudása, a bűnbeesés előtti ártatlanság. Ha tudnák, mit cselekszenek, nem kéne megbocsátani nekik, mert nem cselekednék ezt. Lehet, hogy nem ettünk az almából, de Rousseau-nak sincs igaza? ">>`Jó` és `Rossz` - Isten előítélete *Die Bestimmung des Menschen* c. esszéjét "világtörténelmi jelentőségű"-nek? Ki az a Fichte?

Hát ez az! Viszont ha a Tamás-féle színvonal jellemezné általában a

magyarozó diskurzust!

Ha a magyarkérdést politikusok és újságírók tömegesen a gazsi szinthez mérhető okossággal, lényeglátással, műveltséggel, szellemességgel tárgyalnák, gondold el, mi lenne akkor a magyar.

Magyarul: Gazsi magyarságnak nem ellensége. Ne bántsátok, honfitársak. Én magyar vagyok (-), szevasztok, én igazolom őt. Nem ellenség: jó barát. Jót akar nekünk. *í* is magyar. És azt mondja, azt szeretné, ha a magyar nacionalizmus ismét méltó régi nagy fényében csillogna, s mit rákent a huszadik század, végre lemosnánk a gyalázatot, és a nemzet neve újra az lenne, mik lenni szeretnénk. Olvassátok csak el *A nemzet: filozófiai utópia* c. írását, és meglátjátok. Össze lehetne belőle vágni egy meggyőző kis klipet új nemzeti himnusz gyanánt, csak a jókedvet meg a bőséget kéne benne hagyni a régiből, már csak kabalából is. A magyar himnusz nagyságrendeket ugrana minőségileg, ha szerepelne benne Fichte neve.

- Ez is milyen durva lehet, nem?

- Mi?

- Ez a "nemzeti érzés".

- Ja.

Nemzeti érzéseik megsértésére éhes és izgatottan vadászó honfitársaink szerint a komolyság nagyjából olyan, mint az "szövetség istene, amikor még nem volt fia: zord, haragvó, büntető, hisztérikus, de - de mit csinál velem, ha most nem teszem hozzá, hogy igazságos. Semmit. Na jó, akkor figyelj. Gazsi: "A nemzet lényegének titka tehát az, hogy nem más, mint a tökéletes (igazságos és szabad) emberi társadalom lényege, amelynek partikuláris története különféle ugyan (mert a lényeg nem *immutabilis* a fölvilágosodásban, hanem az időben bomlik ki, realizálódik, a zsarnokság, nyomor, tudatlanság sötétjéből a szabadság, igazságosság, jólét, tudományos műveltség napvilágáig)", viszont így az egyes nemzetek "minél inkább önmaguk, annál közelebb jutnak az egyetemes eszményhez". A nemzetek közötti nemes versengést így a nagylelkűség, önzetlenség, kedvesség, előzékenység irányítaná: mindegyik arra törekedne, hogy minél kevésbé legyen partikuláris, minél inkább a kedvébe járjon a másik partikularitásának, de a másik ugyanezt a játszmát játssza, és, sajnos, el kell ismernünk, jobban, mint mi - szóval ti akkor ennyire különbözni akartok tőlünk, aha! stb. Tehát a *Pulp Fiction*-beli Mr. Wolf problémamegoldó szavával: mindegyik nemzet leszopná mindegyik nemzet faszát, önmagáét is beleértve, mert e nemzet egyetlen századában sem bukkanunk Bertrand Russell nevű borbélyra. És figyelj ezt a mondatot: "A szabadság ellensége nemcsak téved filozófiailag, hanem a szabad lények közösségének ellensége is, ellene politikai harc fog folyni, ha nem elégé filozofikus, ergo nem elégé >>német *Carmina Burana*ból, tudod.

Mondom: akárhol belelapozhatsz. Szinte nincs benne unalmas rész. Olvasgasd egy kicsit. Meglátod. A hebrencskedéseknél szeretetteljes vagy, amikor ütni akar, puhán elhajolsz. Ennyi. A többit meg majd meglátod. Jobb leszel utána, hidd el. És az fontos. Fontos, hogy te is jobb legyél, mert a forradalomnak minél több jó emberre van szüksége. Esetlegesség, irónia, szeretet. Élvezet, stílus, xenofília.

Farkas Zsolt